

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1.

α. σχολ. βιβλ. σελ. 93: «Το κόμμα του Γ. Θεοτόκη ήταν πιο μετριοπαθές από τα άλλα δύο αντιβενιζελικά (ραλλικό και εθνικό κόμμα) και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.»

β. σχολ. βιβλ. σελ. 50: «Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτερες συνέπειές της.»

γ. σχολ. βιβλ. 153 και 156: «Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση, με έμφαση κυρίως στην αγροτική αποκατάσταση των προσφύγων. Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες.»

ΘΕΜΑ Α2.

α. Λάθος   **β.** Σωστό   **γ.** Λάθος   **δ.** Σωστό   **ε.** Σωστό

ΘΕΜΑ Β1.

σχολ. βιβλ. σελ. 91-92

«Όσον αφορά τη δομή του βενιζελικού κόμματος, αυτό ήταν σε μεγάλο βαθμό προσωποπαγές. Ο Βενιζέλος, με ισχυρή θέση στο Κοινοβούλιο και μεγάλο κύρος, είχε τα πάντα υπό τον έλεγχό του, όπως και ο Τρικούπης. Οι σύνδεσμοι Φιλελευθέρων που είχαν ιδρυθεί δεν έπαιζαν κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής του κόμματος και δεν διέφεραν σημαντικά από τις τοπικές ομάδες φίλων που σχημάτιζαν τα παραδοσιακά κόμματα. Το 1912 άρχισε να αναδιοργανώνεται το κόμμα, με την ίδρυση Λέσχης Φιλελευθέρων στην Αθήνα και

σε ορισμένες άλλες εκλογικές περιφέρειες. Οι βενιζελικοί είχαν πλάσει στο νου τους ένα ιδεατό κόμμα, χωρίς τις μικρότητες και τις διχόνοιες της παλιάς πολιτικής ελίτ, όμως αυτό δεν είχε σχέση με την πραγματικότητα. Η ηγεσία έπρεπε αναγκαστικά να λαμβάνει υπόψη κοινωνικά και τοπικά συμφέροντα καθώς και αντιπαλότητες ανάμεσα σε στελέχη, όπως συνέβαινε και σε κάθε άλλο κόμμα.»

ΘΕΜΑ Β2.**σχολ. βιβλ. σελ. 208**

«Η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας εργάστηκε με ζήλο και απέδωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα σημαντικό έργο. Εξέδωσε πολύ γρήγορα νόμους και διατάγματα, έκοψε κρητικό νόμισμα (την κρητική δραχμή), ίδρυσε την Κρητική Τράπεζα, οργάνωσε ταχυδρομική υπηρεσία και Χωροφυλακή με Ιταλούς αξιωματικούς και υπαξιωματικούς (καραμπινιέρους). Ιδιαίτερη ήταν η μέριμνα για την εκπαίδευση και τη δημόσια υγεία. Αντιμετώπιστηκε το μεγάλο πρόβλημα της λέπρας, που είχε προσλάβει ενδημική μορφή στις πόλεις και τα χωριά της Κρήτης, με την οργάνωση του λεπροκομείου της Σπιναλόγκας (1903), ιδρύθηκαν πολλά σχολεία και διορίστηκαν δάσκαλοι.

Ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε με επιτυχία, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.»

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1.****α. σχολ. βιβλ. σελ. 121-122**

Η Ερμούπολη στη Σύρο αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα ίδρυσης και εξέλιξης ενός αυτοτελούς και ακμαίου προσφυγικού συνοικισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο οποίος βασίστηκε στην πρωτοβουλία των οικιστών του, χωρίς κυβερνητική αρωγή. Η περιοχή, που το 1825 πήρε το όνομα Ερμούπολη από τους πρόσφυγες οικιστές της, άρχισε να συγκεντρώνει από το 1821 έως το 1824 Έλληνες πρόσφυγες απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας. Μικρασιάτες (Σμυρναίους, σύμφωνα με το Κείμενο Α), Ψαριανούς, Κρήτες, Θεσσαλούς και κυρίως Χίους. Στο παράθεμα αναφέρεται επίσης ότι στην Ερμούπολη κατέφυγαν πρόσφυγες από την Τήνο και άλλα κοντινά νησιά εξαιτίας της πανώλης. Η συμφορά που είχε επέλθει στα γειτονικά νησιά, η θέση του λιμανιού και η ουδέτερη στάση που τηρούσε το νησί στα πρώτα χρόνια της Επανάστασης προκάλεσαν την αθρόα προσέλευση. Οι ντόπιοι Συριανοί κατοικούσαν στην Άνω Σύρο, μακριά από την παραλία, στην οποία συγκεντρώθηκαν οι νεοφερμένοι. Σύντομα η αυξημένη προσέλευση των προσφύγων προκάλεσε την επιφυλακτικότητα και, στη συνέχεια, τις αντιδράσεις των ντόπιων, κυρίως λόγω κτηματικών διαφορών. Τη διάσταση υποδαύλιζε επιπλέον η διαφορά δόγματος μεταξύ των καθολικών ντόπιων και των ορθόδοξων προσφύγων. Η επιφυλακτική στάση των ντόπιων απέναντι στους πρόσφυγες επιβεβαιώνεται και από τον Απ. Βακαλόπουλο (Κείμενο Α). Ενώ αρχικά οι αυτόχθονες αντιμετώπιζαν με καλοσύνη τους νεοφερμένους, κυρίως για να μην έρθουν σε ρήξη με την ελληνική

και την τουρκική κυβέρνηση, στην πορεία έγιναν πιο επιφυλακτικοί απέναντί τους κυρίως λόγω των κτηματικών διαφορών. Πράγματι, οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σε καλλιεργήσιμες και ακαλλιεργήτες γαίες, που ανήκαν στους ντόπιους με αποτέλεσμα την εκδήλωση επεισοδίων.

β. σχολ. βιβλ. σελ. 20-21

Η Σύρος, η οποία στη διάρκεια της Επανάστασης δέχθηκε κύματα προσφύγων κυρίως από τη Χίο, αναδείχθηκε μετεπειστατικά σε ισχυρό ναυτιλιακό κέντρο στη θέση των παλιών κέντρων που παρήκμασαν. Η στρατηγική θέση του νησιού, στο κέντρο του Αιγαίου και πάνω ακριβώς στις διαδρομές που συνέδεαν τα Στενά και τη Μαύρη Θάλασσα με τους μεσογειακούς δρόμους του εμπορίου και ειδικότερα την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη και τη Θεσσαλονίκη με τα μεγάλα λιμάνια της Δυτικής Μεσογείου (Κείμενο Β), συνέβαλε στη δημιουργία ισχυρότατου –όχι μόνο για τα ελληνικά μέτρα– ναυτιλιακού κέντρου. Στην ανάπτυξη αυτή σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η δυναμική παρουσία και δραστηριότητα των ελληνικών παροικιών στα κυριότερα εμπορικά κέντρα της περιοχής: στα λιμάνια της Νότιας Ρωσίας, στις εκβολές του Δούναβη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και αργότερα στην Αίγυπτο. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Απ. Βακαλόπουλο (κείμενο Α), ενώ αρχικά οι φτωχότεροι αναζητούσαν άσυλο στη Σύρο, ύστερα από λίγο οι πλούσιοι, που προτιμούσαν στο παρελθόν τα Ιόνια νησιά και την Ευρώπη, κατέφευγαν κι αυτοί εκεί, όταν έγινε αντιληπτή η σημαντική θέση του νησιού για τη διεξαγωγή του εμπορίου με την Ανατολή. Τέλος, σύμφωνα με τη Χρ. Αγριαντώνη (Κείμενο Β) στην ανάδειξη της Σύρου σε ισχυρό ναυτιλιακό κέντρο συνέβαλε η γαλλική προστασία του νησιού κατά τη διάρκεια του αγώνα, καθώς οι κάτοικοι της Άνω Σύρου ήταν καθολικοί. Έτσι, στο περιθώριο των συγκρούσεων του μεγάλου πολέμου διαμορφώθηκαν όλες οι προϋποθέσεις, ώστε η Ερμούπολη να γίνει σε λίγα χρόνια το σημαντικότερο κέντρο του εμπορίου του Αρχιπελάγους (Αιγαίου).

ΘΕΜΑ Δ1.**α. σχολ. βιβλ. σελ. 248-249 και 250**

Η πολιτική που εφάρμοσαν οι νεοτουρκικές κυβερνήσεις απέναντι των Ελλήνων ήταν εξαιρετικά εχθρική και περιλάμβανε δυσμενή οικονομικά, εκπαιδευτικά, στρατιωτικά και θρησκευτικά μέτρα, τα οποία επιβλήθηκαν γενικότερα στις χριστιανικές εθνότητες του κράτους. Η πολιτική αυτή, η οποία βρισκόταν σε πλήρη αντίθεση με τις εξαγγελίες του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής Γ. Ουίλσον, σχετικά με την αυτοδιάθεση των λαών, αλλά και γενικότερα η δέσμευση των Μ. Δυνάμεων πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο ότι ο μεταπολεμικός κόσμος θα οργανωθεί με βάση την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών (κείμενο Α), οδήγησε τους Πόντιους, κυρίως της Διασποράς, στη μεγάλη απόφαση να αγωνιστούν για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας. Παράλληλα, ευνοούσε και το γεγονός ότι η Ελλάδα βρισκόταν με την πλευρά των νικητών.

Στην Ευρώπη πρωτεργάτης του αγώνα ήταν ο Κ. Κωνσταντινίδης, ο οποίος από τη Μασσαλία με διαδοχικά υπομνήματα ενημέρωνε τις συμμαχικές δυνάμεις για την τραγική κατάσταση που επικρατούσε στον Πόντο. Το κείμενο Α σχολιάζει ότι θεωρούσε επείγουσα την κινητοποίηση των Ποντίων κάτω από αυτές τις εξελίξεις και τη σύγκληση πανποντιακού συνεδρίου για την ανάληψη δράσης, καθώς σε διαφορετική περίπτωση ο Πόντος θα κινδύνευε να μείνει εκτός διακανονισμού για τα εκκρεμή πολεμικά ζητήματα.

Ο ίδιος επίσης τύπωσε και κυκλοφόρησε χάρτη που όριζε τα σύνορα της προτεινόμενης ποντιακής δημοκρατίας. Αυτό το χάρτη τύπωσε και σε απλό σχήμα

ταχυδρομικού δελτίου (καρτ-ποστάλ) με γραπτό κείμενο στα γαλλικά: «Πολίτες του Πόντου ξεσηκωθείτε! Θυμίστε στα φιλελεύθερα έθνη τα ύψιστα δικαιώματά σας για τη ζωή και την ανεξαρτησία». Η ρωσική επανάσταση ξεσήκωσε τους Έλληνες του Πόντου για το δικό τους εθνικό αγώνα, ενώ στο πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο, που οργανώθηκε στη Μασσαλία στις 22 Ιανουαρίου/ 4 Φεβρουάριου του 1918 με πρωτοβουλία του Κωνσταντινίδη, όπως αναφέρει το κείμενο Α, μετά από προτροπή αντίστοιχων κύκλων που γνώριζαν την πολιτική κατάσταση, ο ίδιος ο Κ. Κωνσταντινίδης, με τηλεγράφημα που έστειλε στον Α. Τρότσκι, ζήτησε επίσημα την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης.

β. σχολ. βιβλ. σελ. 250-251

Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε στις 17/30 Δεκέμβριο του 1918 και στο οποίο υπέβαλε αναλυτικό υπόμνημα με τις ελληνικές διεκδικήσεις, ο Ελ. Βενιζέλος πείστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων, και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία. Αναλυτικότερα, το κείμενο Β επισημαίνει τους λόγους για τους οποίους ο Βενιζέλος δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στις ελληνικές διεκδικήσεις στη Παρίσι. Ο Πόντος ήταν γεωγραφικά απομονωμένος από τις υπόλοιπες περιοχές με πυκνό ελληνικό πληθυσμό, οπότε η οποιαδήποτε ελληνική στρατιωτική παρέμβαση, αν κρινόταν απαραίτητη, θα ήταν ανέφικτη. Παράλληλα, ήταν αμφίβολο κατά πόσον οι Πόντιοι θα μπορούσαν μόνοι τους να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενες τουρκικές πιέσεις, οπότε και η δημιουργία ανεξάρτητου ποντιακού κράτους ήταν επισφαλής. Γι' αυτό και ο Βενιζέλος στις αρχές Φεβρουαρίου του 1919 εξέφρασε την αντίθεσή του στη δημιουργία Ποντιακής Δημοκρατίας (κείμενο Γ) και εισηγήθηκε την ενσωμάτωση του Πόντου στην Αρμενική Δημοκρατία μέσα στην οποία ήταν δυνατή, κατά τη γνώμη του, η πλήρης ισονομία και ισοπολιτεία του ποντιακού πληθυσμού με τους Αρμένιους και η συνέχιση της ευημερίας και παρουσίας τους στον τόπο τους (κείμενο Β).

Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στους Έλληνες του Πόντου, όπως επιβεβαιώνει το κείμενο Γ, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποίησαν στο Μπακού, στο Κρασνοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Μάλιστα, όπως προσθέτει το κείμενο Γ, οι Πόντιοι της Κωνσταντινούπολης υπέβαλαν υπόμνημα στις Μ. Δυνάμεις, στο οποίο επαναλάμβαναν το αίτημά τους για ένωση του Πόντου με την Ελλάδα ή τη δημιουργία «Ελληνικής Δημοκρατίας του Πόντου». Πολλά ποντιακά σωματεία έστειλαν τότε τηλεγραφήματα στο Παρίσι για να μεταπείσουν τον πρωθυπουργό, τον οποίο επισκέφθηκε μάλιστα τον Απρίλιο του 1919 ο μητροπολίτης Χρυσάνθος. Μετά τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Χρυσάνθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων και έδωσε την έγκρισή του στο μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη.